

BERTA FON ZUTNER - "PRONALAZAČICA" NOBELOVE
NAGRADE ZA MIR I PRVA ŽENA KOJA JU JE DOBILA

Jedna je žena nagovorila švedskog fabrikanta dinamita Alfreda Nobela da osnuje fond za nagradu koja će se dodjeljivati "onima koji najviše budu učinili za bratimljenje među ljudima, za smanjivanje armija i za podsticanje mirovnih kongresa". Reč je o austrijskoj književnici i pacifistkinji Berti fon Zutner (1843-1914), autorki svetskog bestsellera "Dole oružje", osnivačici austrijskog (1891), nemačkog (1892) i mađarskog (1895) društva za mir i neumornoj organizatorici međunarodnog ženskog pokreta. Dobila je svoju Nobelovu nagradu tek 1905. godine, pošto je žiri četiri godine izbegavao da je dodeli jednoj ženi. Pravdu je, posle toga, morao zadovoljiti i konzervativni žiri Nobelove nagrade za mir i dodeliti je, po prvi put, jednoj ženi, na ponos ženskog pokreta onog vremena.

Poznanstvo između četrdesettrogodišnjeg Nobela i deset godina mlađe grofice Berte Kinski započelo je u Parizu 1876. godine. Nobel je, preko novinskog oglasa, tražio sekretaricu i našao je u mladoj grofici, pritiskutoj novčanim i porodičnim nedaćama. Među njima se razvilo prisno prijateljstvo, pri čemu su se Nobelova osećanja mogla tumačiti i kao ljubavna naklonost prema siromašnoj grofici. Međutim, Berta napušta Nobela zbog ljubavi prema mladom bečkom baronu Arturu fon Zutneru i tajno se, zbog ogorčenog protivljenja njegove porodice, venčava s njim.

Jedanaest godina traje sklanjanje supružnika Fon Zutner s očiju bečkog aristokratskog sveta. Posle toga, Berta ponovo sreće Nobela u Parizu. Oboma su tada misli bile zaokupljene pitanjima rata i mira. Berta je, polazeći od Darvinovog učenja o razvoju, zastupala stanovište prema kojem rat protivreči prirodnom zakonu stalnog progressa, zbog čega ga treba odstraniti iz života ljudi. Ostvarenje tog cilja je videla "kroz neodoljivu snagu jednog samoosvešćenog i dobro organizovanog javnog mnjenja" protiv rata i kroz osnivanje jednog međunarodnog suda pravde za rešavanje konflikata.

Berta fon Zutner se brzo promoviše kao neodoljiva pacifistkinja. Uspostavlja kontakte s pionirima svetskog pacifizma: Englezom H. Pratom, Francuzom F. Pasijem i berlinskim lekarom Virhovim. Objavljuje "Dole oružje", po formi tradicionalan aristokratski ženski roman, ali po sadržini vatreni poklič protiv rata. Roman izaziva skandal i doživljava svetsku slavu. Berta osniva i časopis pod istim nazivom i sama piše najveći broj članaka. Pokušava da pridobije političare za mirovni pokret, štampa pacifističke brošure i letke, poziva na međunarodnu solidarnost protiv rata i na uklanjanje predrasuda koje radjaju neprijateljska osećanja medju ljudima i narodima.

Ovakvo "neženstveno" Bertino angažovanje, bečko malogradjanstvo nagradjuje prezirom. Novine su bile prepune karikatura "Berte mirovnjakinje", "Jevrejke Berte" i "crvene Berte", a u izgovaranju mnogobrojnih pogrda nisu izostali ni pesnici, medju kojima je bio čak i jedan Rilke. U takvim okolnostima, rezultati nisu bili u skladu s uloženim trudom. Članstvo u mirovnom pokretu se osipalo, pacifistički časopis je donosio samo dugove, mirovne demonstracije nisu sprečile nijedan rat. I na intimnom planu usledjuju najteži udarci: Nobel umire 1896. a njen muž Artur 1902. godine.

Svedočanstvo o tome, s kolikim je samopredavanjem Berta fon Zutner nastavila svoju misiju posle ovih događaja, najrečitije pruža njena osmomesečna turneja po SAD, 1913. godine. S predosećanjem o "budućem ratu", sedamdesetogodišnja Berta je nastojala da osvesti svoje slušaoce o skoroj pošasti u Evropi i da ih pridobije za podršku evropskim pacifistima i ženskim udruženjima. Redovno je molila za novac i, jedanput, s gorčinom, izgovorila i sledeće: "Mi, pacifisti najbolje znamo koliko je teško uopšte dospeti do štampanja i razaslanja jedne pacifističke brošure od par stotina primeraka. Medjutim, onima koji išta čine u prilog ratu, uvek stoje milioni na raspolaganju". I pored toga, Berta nije donela mnogo novca iz Amerike, ni "kap u moru" za predratne evropske potrebe.

Berta fon Zutner je umrla 21. juna 1914. godine, nekoliko dana pre sudbonosnog pucnja u Sarajevu.